

15-Dekabr, 2025-yil

**BOSHLANG‘ICH TA’LIMDA ONA TILI O‘QITISH METODIKASINI
RIVOJLANTIRISHNING SAMARALI METODLARI**

Rustamova Davlatxon Toirjon qizi

Farg‘ona davlat universiteti

pedagogika fanlar bo‘yicha falsafa doktori (PhD)

Xakimova Ma‘mura Davlatjon qizi

Farg‘ona davlat universiteti magistranti

Annotatsiya. Maqolada boshlang‘ich ta’limda ona tili o‘qitish metodikasini rivojlantirishning samarali usullari tahlil qilinadi. Ona tilini o‘rgatishda zamonaviy pedagogik texnologiyalar, interfaol metodlar va o‘quv jarayonida individual yondashuvning ahamiyati ko‘rib chiqiladi. Shuningdek, maqolada bolalarda til ko‘nikmalarini shakllantirishda o‘yin, suhbat, hikoya va amaliy mashg‘ulotlardan foydalanishning pedagogik samaradorligi muhokama qilinadi. Tadqiqot natijalari boshlang‘ich sinflarda o‘quvchilarning ona tili bilimini chuqurlashtirish va darslarni qiziqarli qilish imkoniyatlarini ochib beradi.

Kalit so‘zlar: boshlang‘ich ta’lim, ona tili, o‘qitish metodikasi, pedagogik texnologiyalar, interfaol metodlar, til ko‘nikmalari, individual yondashuv, amaliy mashg‘ulotlar, o‘yin metodikasi.

Boshlang‘ich ta’lim tizimida ona tili fanining o‘rni alohida ahamiyatga ega bo‘lib, uning mazmuni o‘quvchilarda elementar savodxonlik, og‘zaki va yozma nutq madaniyati, grammatik bilimlarning nazariy asoslari hamda muloqot kompetensiyalarini bosqichma-bosqich shakllantirishga qaratilgan. Zamonaviy ta’lim falsafasi, xususan, kompetensiyaviy yondashuv, konstruktivizm, faol ta’lim nazariyasi va multimodal o‘qitish tamoyillarining joriy etilishi ona tili o‘qitish metodikasini tubdan takomillashtirishni talab etmoqda. Bugungi kunda boshlang‘ich sinfda ona tili o‘qitishning samaradorligini oshirishning asosiy yo‘nalishlaridan biri - metodik tizimning integratsiyalashuvidir. Integrativ yondashuv tilni fikrlash, nutq, muloqot, ijtimoiy tajriba va madaniy kompetensiyalarning bir butun tizimi sifatida o‘rgatishni nazarda tutadi. Mazkur yondashuv V.V. Davidov, L.S. Vygotskiy, Sh. Sharipov kabi pedagogik olimlar tomonidan ilgari surilgan rivojlantiruvchi ta’lim nazariyasiga tayanadi. Bu jarayonda o‘quvchi tayyor bilimni o‘zlashtiruvchi emas, balki faol bilish subyekti sifatida namoyon bo‘ladi. Ona tili o‘qitish metodikasini takomillashtirishda kommunikativ-lingvistik yondashuv muhim o‘rin tutadi. Ushbu yondashuvga ko‘ra, ona tili darslarining markazida o‘quvchining til birliklarini kommunikativ vaziyatlarda to‘g‘ri, mantiqli va ravon qo‘llay olish qobiliyati turadi. Kommunikativ metodlar o‘quvchilarda suhbatlashish, fikr bildirish, o‘z nuqtayi nazarini himoya qilish, matnni tushunish va qayta yaratish ko‘nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Metodikaning samaradorligini oshirishda interfaol va innovatsion pedagogik texnologiyalar alohida ahamiyat kasb etadi. “Aqliy hujum”, “Akvarium”, “Insert”, “Baliq

15-Dekabr, 2025-yil

skeleti”, “Klaster”, “Sinkveyn”, “Venn diagrammasi” kabi metodlar o‘quvchini ta‘lim jarayonining faol ishtirokchisiga aylantiradi, ularning tahliliy, tanqidiy, ijodiy fikrlash salohiyatini rivojlantiradi. Interfaol metodlarning qo‘llanilishi, ayniqsa, fonetika, leksikologiya, grammatik qurilish, matn ustida ishlash kabi murakkab mavzularni o‘zlashtirishni osonlashtiradi. Zamonaviy ta‘limning ajralmas tarkibiy qismi bo‘lib borayotgan axborot-kommunikatsiya texnologiyalari ham ona tili darslarida yuqori samaradorlikni ta‘minlaydi. Elektron darsliklar, multimediali taqdimotlar, vizual grafikalar, interaktiv onlayn mashqlar, audio va video materiallar multimodal ta‘lim muhiti yaratib, o‘quvchilarning idrok qilish, solishtirish, xotirada saqlash jarayonlarini kuchaytiradi. Ona tili o‘qitishda AKTdan foydalanish o‘quvchilarning mustaqil o‘rganish ko‘nikmalarini rivojlantirib, ularni raqamli savodxonlikka yo‘naltiradi. Shuningdek, boshlang‘ich sinf o‘quvchilari psixofiziologik xususiyatlaridan kelib chiqib, didaktik o‘yinlar, rol o‘ynash texnologiyalari va ko‘rgazmali metodlarning keng qo‘llanilishi ham metodik jarayonni yanada samarali qiladi. O‘yinli faoliyat asosida tashkil etilgan mashg‘ulotlar o‘quvchilarning diqqat, xotira va tafakkur faoliyatini faollashtiradi, dars jarayonida ijobiy emotsional muhit yaratadi.

Shu bilan birga, ona tili o‘qitish metodikasini rivojlantirishda baholashning zamonaviy mezonlari - formatif (joriy) baholash, diagnostik baholash, portfolio va refleksiya texnologiyalari ham dolzarb ahamiyatga ega. Bu yondashuv o‘quvchilarning nutqiy rivojlanish dinamikasini doimiy monitoring qilib borishga imkon yaratadi. Boshlang‘ich ta‘limda ona tili o‘qitish metodikasini rivojlantirish ko‘p qirrali va tizimli yondashuvni talab qiluvchi murakkab jarayondir. Bu jarayon nafaqat tilning asosiy ko‘nikmalarini shakllantirishga, balki o‘quvchilarda tilga nisbatan ijobiy munosabat, muloqot kompetensiyalari, tanqidiy va ijodiy fikrlash ko‘nikmalarini rivojlantirishga ham qaratilgan. Zamonaviy pedagogik amaliyotda interfaol, innovatsion, kommunikativ, integrativ va multimodal metodlarning uyg‘un qo‘llanilishi darslarning mazmuniy va metodik samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Shuningdek, axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan (AKT) oqilona foydalanish o‘quv jarayonini yanada qiziqarli va interaktiv qiladi, o‘quvchilarni faollashtiradi, ularning mustaqil fikrlash va mustahkam bilimga ega bo‘lishiga yordam beradi. Bunday tizimli metodik yondashuv o‘quvchilarda nafaqat til bilimini, balki muloqot qobiliyatlarini, ijodiy fikrlashni, matnni tahlil qilish va o‘z fikrini aniq ifodalash ko‘nikmalarini ham shakllantiradi. Natijada, rivojlangan metodik tizim boshlang‘ich ta‘limda ona tili fanini o‘qitish sifatini yangi bosqichga ko‘tarishga, darslarning interaktivligini oshirishga va o‘quvchilarning lingvistik va shaxsiy kompetensiyalarini kompleks rivojlantirishga xizmat qiladi. Bu esa nafaqat o‘quv jarayonini samarali tashkil etish, balki kelajakda o‘quvchilarning ijodiy va tanqidiy fikrlash qobiliyatini mustahkamlash, ularni zamonaviy jamiyat talablariga mos bilimli shaxslar sifatida shakllantirish imkonini beradi.

15-Dekabr, 2025-yil

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Avvalova, N. T. Boshlang‘ich sinflarda ona tili o‘qitish metodikasi (Ilm fan va Innovatsiya, 2(12), 2024.127–132.
2. Ergashev, I. Methodology of teaching the mother tongue in primary grades: A comprehensive approach. Galaxy International Interdisciplinary Research Journal. 2024
3. Namazova, G. M. Methods used in primary class mother language lessons. Web of Scientist: International Scientific Research Journal, 4(04), 2023. 323–327.
4. Hojiyeva, N. Methods of teaching mother tongue in primary classes: Scientific and methodological basis. Modern Science and Research, 2023. 2(9), 424–428.
5. Tursunova, Z. Methodology of mother tongue teaching in primary schools. Science Research Journal. 2023
6. Rizayeva, M. Boshlangich sinf ona tili va o‘qish savodxonligi darslarida lingvistik tushunchalarni modellashtirish metodikasi. Science and Innovation, 2(24), 2024.69–71.
7. Sagdatdinova, M. (2025). Some methodological aspects of teaching the mother tongue to children of primary school age. Ethiopian International Journal of Multidisciplinary Research. 2025.

Global
Science
Publication